

Koldingbogen

ÅRSTAL:	1993
FORFATTER:	Anker Nielsen
TITEL:	Havneboligunger.
KORT RESUME:	Livet i nødhjælpsboligerne Havneboligerne, Kolding, i årene omkring 1930.

Havneboligunger

Af Anker Nielsen

Havneboligerne blev bygget i 1920. De lå i Caspar Müllers Gade. Da den nuværende Falckstation blev bygget, faldt den første del af havneboligerne, i 1973 faldt resten.

Havneboligerne blev bygget af Kolding Kommune som en nødhjælpsforanstaltning. De skulle midlertidigt afhjælpe den store bolignød, der var i 1920, men som det så ofte sker, blev det permanent, og havde de ikke ligget i vejen for brandstationen, havde de sikkert ligget der endnu.

Jeg boede i Havneboligerne i slutningen af 1920'erne og begyndelsen af 1930'erne.

Havneboligerne var en lang ladelignende bygning, der var gennemskåret af 6 gange. I hver gang var der indgang til 4 lejligheder, hver på 57 m². Der var to toiletter til deling mellem de fire familier. Kommunen havde ikke ruttet med skatteborgernes penge, her var kun det nødvendige til livets opretholdelse. Lejlighederne var efter den tids forhold slet ikke så ringe. Mange steder i byen, som f.eks. Allégade, Blæsbjerggade og visse kvarterer i midtbyen, var boligforholdene langt ringere. Hos os var, efter vi børns synspunkt, legeforsøgene helt ideelle.

Det mest karakteristiske ved Havneboligerne var, at her boede en masse børn. I den gang, vi boede, var der en familie med 14 børn, selv var vi 7. De to sidste familier havde tilsammen 7. Det kunne variere noget fra år til år. Foruden

disse 28 børn var der naturligvis også 8 voksne, det vil sige, at på 230 m² levede 36 mennesker. I de andre 5 gange var der også mange børn. Jeg tror dog nok, at vores gang havde rekorden. I alt må vi have været tæt op mod de hundrede børn.

Til vort store held havde vi ikke fælles toilet med dem, der havde 14 børn. Det siger dog sig selv, at der nok kunne være kø. De andre sanitære forhold kunne naturligvis heller ikke måle sig med vor tids standard. En rusten jernvask i et ganske lille køkken var eneste vaskemulighed for 9 mennesker, naturligvis i koldt vand, samt opvask med mere. På toilettet i gangen var der selvfølgelig ingen håndvask. På væggen hang der en gammel telefonbog. Man rev et blad af, så kunne man, mens handlingen foregik, læse, hvilke af byens borgere, der snart skulle have deres navne svinet til af små og store numser. Hvis en af de store drenge opdagede, at der stod en pige udenfor, kunne han godt finde på at trække tiden ud. Det gjorde han ikke, hvis det var en voksen, så kunne han risikere, at han måtte trække sine bukser op ude på gangen.

Selv om beskrivelsen af de trange boligforhold lyder voldsom efter nutidens standard, var der virkelig mange, der havde det endnu værre. Der boede ikke langt fra os nogle zigeunere i disse vogne, man kender fra cirkus. I en sådan vogn boede et ægtepar med flere børn. Her sov de, spiste og havde værksted, hvor de fabrikerede børster, piskeris m.m. I forhold til dem var

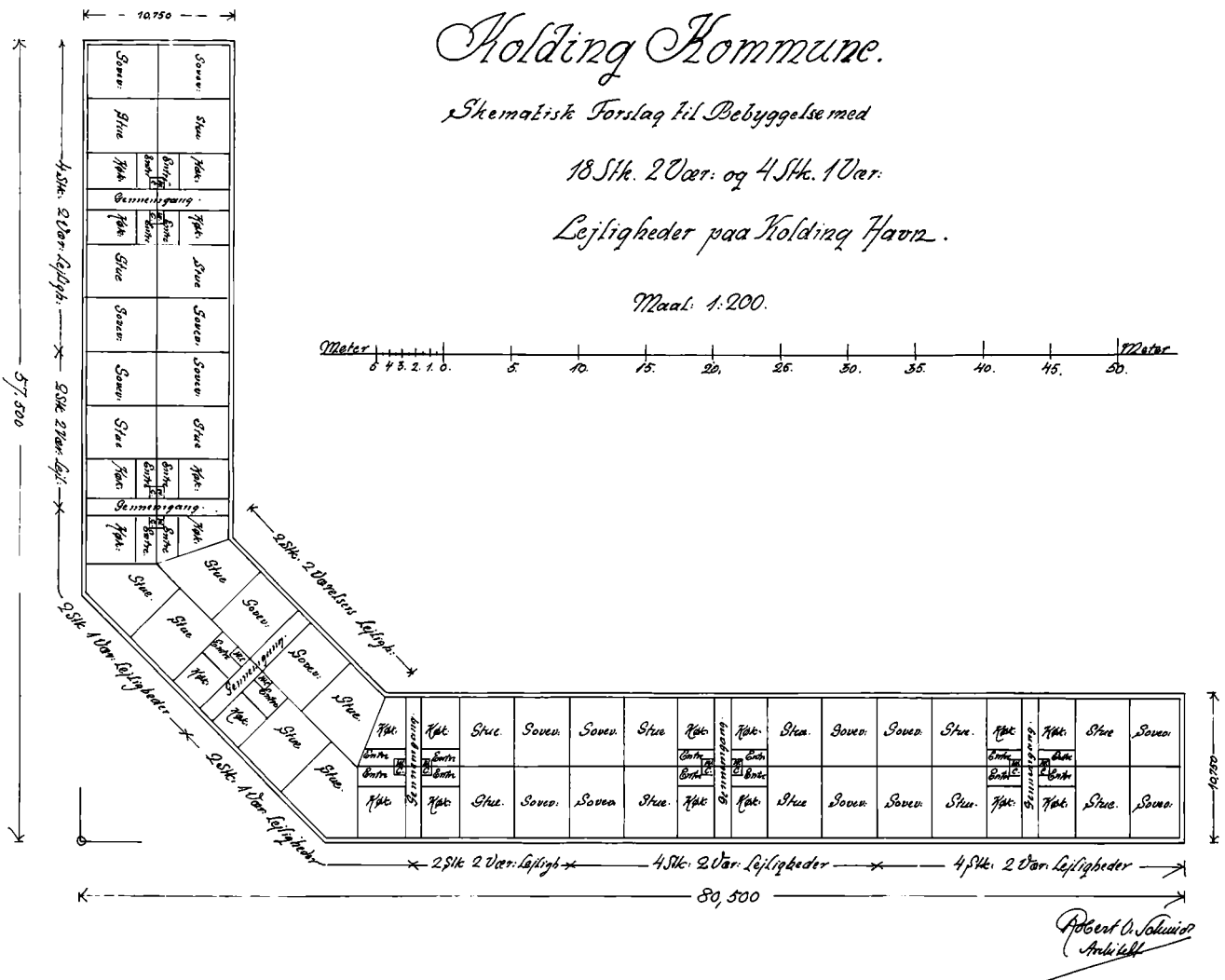
Kolding Kommune.

Skematisk Forslag til Bebyggelse med

18 Stk. 2 Vær. og 4 Stk. 1 Vær.

Lejligheder paa Kolding Havn.

Maal: 1:200.

det jo rene balsale, vi boede i. Der var også mange i den indre by, vi nødigt ville bytte med.

Her var streng justits, alt foregik på de voksnes præmisser. Børn vovede aldrig at tiltale voksne med du eller fornavn. Man talte ikke så længe, de voksne talte, og når nogle fik deres

egne meninger, så var det vist nok ved den tid, de skulle ud at klare sig selv. Vi trivedes godt med det som en husorden, der ikke kunne røres ved. Det var det samme med fattigdommen, den vidste vi heller ikke noget om. De andre var jo lige så fattige. Der var simpelthen ikke resur-

ser til alles meninger, og på en måde følte vi os trygge ved den overdrevne respekt. Vi vidste, hvad vi havde at rette os efter. Når vi fik ordre på at gå i seng, gjorde vi det uden vrøvl. Sengetiden var alt for tidlig. Hvis vi fik lov at være oppe til kl. 20, var det store ting. Vi sov alle i soveværelset, to drenge i en seng og tre piger i en anden. Fars og mors dobbeltseng stod midt i værelset og fyldte det meste. Når vi kom så tidligt i seng, hang det nok sammen med, at der jo også skulle være mulighed for lidt privatliv til de voksne. Vi kunne naturligvis ikke falde i søvn især ikke om sommeren, da vi kunne høre de andre børn løbe og lege udenfor. Så lå vi og gættede gåder, fortalte historier og lavede ordgåder, som vi selv fandt på. Et yndet emne var at fortælle om skolekammerater og deres søskende. Et var helt sikkert, når svarene udeblev, så havde søvnen fået overtaget.

Vi anede ikke, at tandbørsten var opfundet. Undertøj var noget kun de fine gik med. Det må have været så som så med renligheden. Udgiften til sæbe har nok ikke været det, der har tynget budgettet mest. Når drengene sled hul i buksebagen, og det skete ofte, var det den bare ende, der lyste igennem. Her kunne man med rette sige, at han gik med røven ud af bukserne, her var det ikke kun en talemåde. Vi fik hurtigt i byen betegnelsen havneboligunger og var nogle af dem, de andre ikke måtte lege med. Der var noget nedværdigende ved navnet, og mange betragtede os som nogle rødder. Det var meget uretfærdigt, og det var sikkert kun, fordi vi var så mange, og mange af os var dårligt klædt. Nogen kriminalitet var der bestemt ikke tale om. Det eneste tilfælde, jeg kan huske, var temmelig uskyldigt. En kvik fyr havde opdaget,

at nogle udgæede mønter fra den tyske fallit, som en lille pige havde fået at lege med, passede i Riberholdt Thomsens slikautomat. Den blev hurtigt tømt, og købmanden fik en rivende om-sætning. Det var han dog ikke særlig interesseret i, og det lykkedes da også for ham at pågribe de små syndere, der fik en alvorlig afklapsning. De måtte op på politistationen for at få en kraftig advarsel.

At havneboligunger også kunne være frække, var der mange eksempler på. Et af ret komisk art var, da min ældre bror Erik havde stået ved et vindue ved en slagterforretning i Klostergade og havde rakt tunge af indehaveren. Uheldigvis for slubberten kendte slagteren både ham og min far. Han kontaktede sidstnævnte, og Erik fik besked på at gå op til slagteren, hvor han nok kunne risikere at få sin tunge skåret af. Erik turde ikke gøre andet, end hvad han var beordret til. Vi andre fulgte med. Det var en stor skuffelse for os, at han slap med en advarsel. Det var et stort held for Erik, at han reddede sin tunge, da han i dag er en af Esbjergs største fiskeeksportører, og det kan man ikke blive, hvis snakketøjet ikke er i orden.

Tøj var som omtalt et stort problem. Jeg genkender ofte på gamle billeder mændenes klædedragt. Først blev det fremstillet til søndagstøj, efterhånden som det var godt brugt, blev det anvendt som arbejdstøj. Når det efter at have slasket om benene blev helt kassabelt, kunne de bedste stumper syes om til børnene, intet blev kasseret.

Et andet stort problem var maden. Det var ikke overdrevet at kalde det kampen om det daglige brød. En trediedel af en ugeløn gik til kost, og i børnerige familier måtte man ofte

regne med over det halve. Kosten blev naturligvis også derefter. Grød og kartofler var hovedbestanddelen af føden. Det kunne undertiden også knibe med at få råd til det. Jeg mindes, hvordan vi ofte fik serveret det afkog, der blev tilbage efter børsylning. Denne mask, der blev tilbage i sien, fik vi med lidt sukker på, det var svært at få ned, men her hjalp ingen kære mor. Hun sad nemlig på en stol og fodrede os med den samme ske. Der var ingen, der slap, bortset fra min storebror Erik. Han forstod altid at gøre sig usynlig. Som han sagde: »Jeg spiser ikke stikkelsbærtræer«.

Mælk, æg og kød var sjældne forekomster. Vi fik dog bøv engang imellem. De var af hestekød. Ikke ret mange med respekt for sig selv ville nedværdige sig til at spise det, derfor var det meget billigt. Vi fik oven i købet et stykke flomme med til at stege det i, og det smagte vidunderligt, hvad mange i dag godt vil indrømme. Det var en stor hjælp, at jeg stod op hver morgen kl. 5, gik over på Saxildhus og købte for 20 øre gammelt brød. At kalde det gammelt var noget af en overdrivelse. Det var brød fra dagen i forvejen og af en fin kvalitet, dog som regel kun franskbrød og rundstykker. Vi var 5 drenge fra Havneboligerne, der konkurrerede om godterne, så det var om at komme først. De fleste af dem mødte jeg på hjemvejen.

Der var ikke ubegrænsede mængder, så det hændte, at jeg løb med det hele, som regel fik jeg hele kurven fuld. Undertiden var der også wienerbrød imellem. Det guffede vi drenge i os på hjemvejen. Vi følte det som et privilegium, at det tilhørte os. Det blev naturligvis aldrig omtalt derhjemme. Mange gange skete det, at der

ikke var noget gammelt brød. Så skulle jeg købe et lille franskbrød. Det kostede lige de 20 øre. Et stort spørgsmål var det også, om det var den rare eller den sure dame, der ekspederede os. Var det den rare den dag, der ikke var noget, fandt hun ofte noget frisk gammelt brød. Dette brød betød virkelig meget for os, en middag med varmt skummet mælk og franskbrød smager godt til andre end babyer. Vi var altid sultne, og dog kunne vi ikke sige, at vi sultede. Vi kunne altid spise mere end den ration, der blev os tildelt. Jeg tror, det er et godt tegn på sunde børn. Vi fejlede aldrig noget, og den dag i dag kan jeg prale af aldrig at have haft en sygedag.

En anden ting, der betød uendelig meget for os, var, at vi kunne gå på Samaritanen det meste af året. Børnebespisningen, som den også blev betegnet, lå i Skolegade under Pigeskolen. Den var indrettet i kælderen. Jeg kan stadig huske menuen. Den ville nok i dag kaldes temmelig uinteressant, men for os var det helt fint. Vi fik et godt nærende kosttilskud. Der var kun én ret, én dag fik vi øllebrød, en anden dag kærnemælksvælling o.s.v. Jeg mener, at vi om torsdagen fik labskovs, og det var ugens højdepunkt, og da var der stor tilslutning. En anden dag fik vi en klæbrig rød substans med havregryn i, det blev kaldt sødsuppe. Selv om vi bestemt ikke var kræsne, var der ikke mange, der kunne få denne ulækre ret ned, så fik man blot ikke noget den dag. Også her var drenge og piger stærkt adskilt, pigebordene længst fra døren. Når man havde spist den første portion, kunne vi få mere. Vi løftede blot tallerkenen op, så kom en af de to piger, der betjente bordet. Det var piger fra de ældste klasser, der stod for serveringen. Man

Havneboligunger fotograferet i 1920'erne.

bad om en lille eller en stor portion, som vi var sultne til. Det kunne vi gøre lige så tit, vi ville.

Til at holde orden var der en lærer og en lærerinde. Der skulle ikke store forseelser til, før man blev smidt ud. Jeg kendte én, der blev vist væk for bestandig. Han havde hentet en sild på torvet lige udenfor, den havde han puttet i den afskyelige sødsuppe. Det hændte, at én af byens velgørere f.eks. Jens Holm, gav en frikadelle, og da var der trængsel. Rationen var 2 stk. pr. hoved, og der var nøje kontrol. Helt undgås kunne

det dog ikke, at en og anden kom to gange. Den dag øste pigerne ikke op. Da måtte vi i kø ved det lille serveringshul, hvor fru økonomaen selv personlig udleverede de lækre kødspiser. Om søndagen var der også bespisning, da fik vi oven i købet en lille madpakke med hjem. Den bestod af to stykker rugbrød, hvorimellem der lå et stykke tykt fedt flæsk. Jo, Samaritanen var virkelig en stor hjælp for mindrebemidlede. Selvom vi som omtalt ikke ligefrem sultede, var måltiderne så spartanske, at vi næsten altid var

sultne, som sunde børn jo gerne er. Men vi kendte de rare damer, der for en markbuket gav en syltetøjsmad. FDBs Fabrikker havde ud mod Brostræde en mødding, her kunne vi finde chokoladerester, klumper, der havde været smeltet, og igen var størknet. Det lå mellem andre uhumskheder, men vi børstede det godt af, hvorefter vi gnaskede det i os.

Terrænet omkring Havneboligerne var som skabt til børn, og her fandtes da også byens bedste legeplads. Kommunen havde lagerplads for store kloakrør, dem behøvede vi kun at hænge en sæk for hver ende af, så havde vi en hule. Det var dog mere spændende selv at lave en af træ, som det flød med overalt. Fåborgs vognmandsplads og Th. Petersens områder var også

Børnebespisningen, februar 1930.

attraktive. De kunne dog først benyttes efter arbejdstid, og ofte kom der kontrol, mens vi legede. Så var det om at dukke sig, til der igen var frit spil. De mange fælleslege var nok det mest spændende. Og der var børn nok. Købt legetøj havde vi ikke meget af, det indskrænkede sig til billige blikbiler, små dukker af celluloid og tinsoldater.

Der var meget, vi selv kunne lave. Slæder og stylder og et trillehjul, som man løb efter med en pind til at holde det rullende, hulebyggeriet, som ofte blev så omfattende, at vi måtte rive dem ned igen. Da vi boede lige op ad åen, var det en ganske naturlig ting at skaffe noget at sejle i. Der blev lavet tømmerflåder, som blev staget fra bred til bred. De mere fingernemme lavede kajaker. Til det formål skulle vi bruge nogle lister og en del sækkelærred. Af listerne blev der lavet stel, som blev overtrukket med lærred. Dette skulle males mange gange, tæt blev det dog aldrig. Gang på gang sank kajaken med en lille vovehals. Det hele var dog ikke så farligt, som det lyder, for vi kunne naturligvis alle svømme. Det var næsten, som om vi var født med det, det var i hvert fald det næste skridt, efter vi havde lært at gå.

Åen var en yndet legeplads, og datidens mødre var ikke så pylrevorne med deres unger. Der var jo også nok at tage af, og hvor der handles, der spildes, som man siger. Jeg kan nu ikke huske, at nogen druknede, men at mindre blev hjulpet op på det tørre af en større dreng, kan jeg huske mange eksempler på. Selv har jeg prøvet både at falde i å og havn. Det var ikke særlig rart at komme hjem med vådt tøj. Vi kunne risikere at blive smidt i seng, til tøjet var tørt.

Det store område ved Saftstationen lå også

inden for vores interessesfære, specielt i kampagnen – den tid hvor roerne blev høstet og roesaften presses ud af dem – var her meget at kikke på.

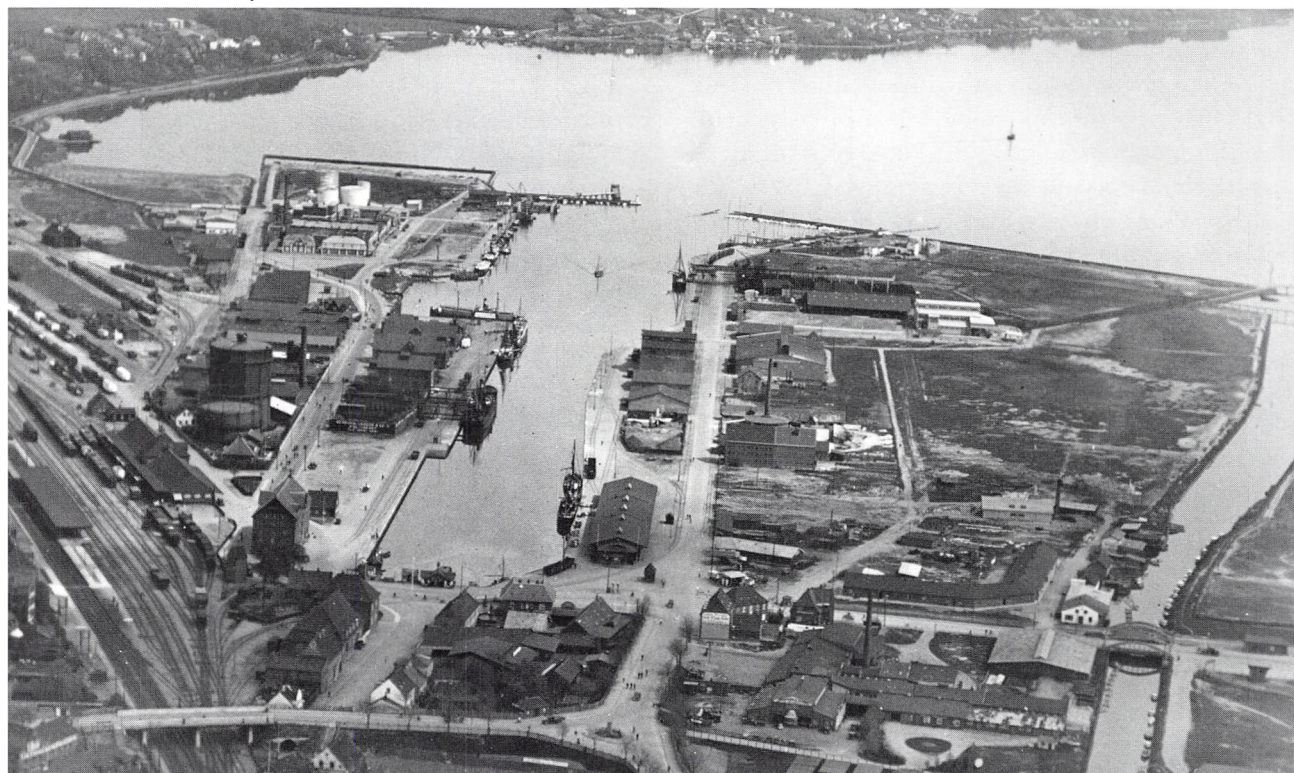
Fjorden lå også indenfor rækkevidde, og der spillede Badeanstalten i Tved en stor rolle. Badeanstalten lå på pæle ca. 30 m fra land ud for det sted, hvor højhusene nu er. Når man gik ud til den over en bro, gik drengene til højre og pigerne til venstre, indenfor var der en høj adskillelse mellem drenge og piger. Hvis nogle kikkede gennem knasthullerne ind til pigerne, blev de straks vist ud. En sådan opførsel tålte ikke, selv om badedragterne dengang ikke afslørede ret meget. Bademester Petersen holdt streng justits. Det kostede 10 øre at komme ind. Hvis vi havde en sådan, kunne vi ikke finde på at bruge den der. Vi klædte os ofte af på stranden og svømmede udenom, så kunne vi håbe på ikke at blive opdaget. Desværre var der mange sladderhanke, der godt kunne finde på at gøre bademesteren opmærksom på én. Så var det op, et klask bagi og ud. Der var en time om eftermiddagen, der var fribadning, så var der virkelig trængsel, især på varme dage. Vandet var som regel møgbeskidt fra åen. Dengang lukkede man alt skidt ud i åen, selv fra sygehuset. Det kunne være så slemt, at badeanstalten blev lukket, så var der ingen bademester, og vi havde hele paladset for os selv. Skiltet med badning forbudt blev ignoreret. Selve badeanstalten blev taget ned om vinteren, så kun noget brofag var tilbage. Den blev først opført til maj, men så længe kunne vi havneboligunger ikke vente. De første bade startede, når vejret var tåleligt. Det kunne være en uhyggelig kold omgang, der skulle en god løbetur til bagefter. En gang om året var der

fjordsvømning fra Tved tværs over fjorden til Grüns Badeanstalt i Strandhuse. Der var virkelig mange deltagere, og det var kun få, der ikke gennemførte. Der var ingen aldersbegrænsning, der var mænd på 80 og drenge på 10 år.

Terrænet gav også andre muligheder. Casper Müllers Gade eksisterede ikke dengang, der gik en sti fra Havneboligerne ud til Sorte Bro, og vi skulle gennem en sivbevoksning. Det meste af terrænet var opfyldt slam fra havn og fjord. På den anden side af åen var der helt ufremkom-

meligt. Vi kaldte det for »a mudder« på vores Kolding mål. Jeg mener, at også dette var opfyldt fra uddybninger samt jord fra Saftstationen (roerne). Efterhånden som det tørrede, dannede der sig store flager som noget, der var krakeleret. Der skulle man passe på ikke at vove sig ud, for pludselig kunne man synke i til op over knæet. Havde man fodtøj på, blev det dernede, men den risiko var ikke så stor for os, da vi jo gik barfodet det halve af året. På vejen derud kom vi forbi en stor høj fabriksbygning,

Kolding Havn i midten af 1930erne

som vi kaldte Stålværket. Der havde aldrig været noget stålværk. Over hele foretagendet var der noget hemmelighedsfuldt, der gik rygter om stor fidus.

Havnen var i min barndom en stor arbejdsplads. Når der kom en damper, som vi benævnte dem, med kul til Bering & Larsen, blev der stillet et højt stillads op som bro mellem havnen og kulpladsen. Her kørte havnearbejderne så i trillebøre kullene, der blev hevet op i spande fra skibets lastrum, tværs over havnekajen i 6 meters højde til pladsen, hvor de skulle ligge. Der var ingen kran dengang, så det krævede en stor arbejdsstyrke, og skibene lå ofte i havnen i 14 dage. Endnu længere ude lå de mange skibe med træ, det gav arbejde på havnen og handel til byen. Når et skib lagde til kaj, kom byens handlende. Så var det om at komme først til hovmesteren eller kaptajnen for at få del i leverancerne. I dag er der kun få havnearbejdere, ingen skibshandlere, ingen fiskehuse eller kiosker, og toldere ses aldrig. Selv bumserne har fundet andre græsgange. Jo – havnen er blevet kedelig.

Havnen var et af bumsernes faste tilholdssteder. De drak sprit og blev ofte af udenforstående betragtet som havnearbejdere, hvad de i korte perioder også kunne være. De var meget godmodige, og især ved os børn var de gode. Hentede man øl til dem, var vi sikre på en god drikkeskilling. Deres tomme flasker, som de ofte efterlod, kunne vi altid få et par flødekarameller for i en af de mange kiosker, der var på havnen. Spritterne, som vi kaldte dem, havde alle øgenavne. Jeg husker mange af dem endnu bl.a. Fulde Louis, Kalle Violin, Evigtørst, Sprithans, Lusepeter, Hofmarskallen og mange

forlængst hedengangne.

Der var masser af andre aktiviteter. Der var det årlige marked, det blev holdt på havnen. De tre Brdr. Kryger var nogle af de kendteste. Én kørte i dødsdrom, en anden lod utallige elektriske volt gå igennem sig, så en el-pære kunne lyse, når han holdt den på tungen. Der var stærke mænd, der kunne bide jernlænker over. Der var udkastning af markedspenge og flødekarameller, optræden af artister på den åbne plads i høje trapezer. De kunne naturligvis ikke måle sig med nutidens artister, men vi var meget benovede. Det gjorde et stort indtryk på mig, da jeg engang så en artist falde ned lige foran mig. Han var dræbt på stedet. På markedsdagen var byen fuld af lirekasssemænd, flere af dem havde træben eller slet ingen ben. Det var deres måde at klare tilværelsen på. Der var også de tilbagevendende tivolier. De stillede op på pladsen, hvor nu »Solgården« ligger. Vi var fast publikum, men det var ikke os, de tjente penge på. Der var mange muligheder for gratis karusselture m.m. På samme måde oplevede vi de mange gårdmusikanter, som vi jo heller aldrig ser mere. Deres surt tjente penge bestod mest af en- og toører.

De mange fælleslege børnene imellem var det, der optog os mest. Datidens børn var gode til at arrangere lege. Langbold, rundbold, spille pind eller kniv, alle former for boldspil, hvis der ellers var en, der ville lægge bold til. Det kunne til tider være svært. Også det evigunge »gemme«, eller som vi kaldte det »put«. Et problem var det næsten altid, at de større børn altid skulle passe deres små søskende. Det blev som regel løst på den måde, at de fik lov til at deltage i legene som »fedt«. Når holdene blev udtaget,

måtte hvert hold tage nogle fedter med. Under legen blev der ikke taget hensyn til dem, eller hvad de foretog sig. De opdagede aldrig, at de blev overset. Det skete ret ofte, at de i kampens hede kom i vejen og fik nogle knubs, så startede skrigeriet. Stort set gik det dog helt godt. Det kunne naturligvis ikke undgås, at der kom gnidninger mellem så mange sjæle. Der udviklede sig snart en mafia af de store drenge, der forlangte at blive respekteret. Dem måtte man holde sig gode venner med, det tog vi som en given ting – det var jo dem, der satte legene i gang.

På havnens nordside lå lossepladsen eller skraldemøddingen, som vi kaldte den. Her kunne man finde alt, hvad man manglede til hulebyggeri m.m. Rotterne løb om fødderne på os, så vi havde ofte en knortekæp med. Når den tid kom, hvor der var lagt rottegift ud, kunne rotterne være så dvaske, at vi kunne ramme dem med kæppen. Skraldemøddingen lugtede fælt. Skraldet var alt fra fiskeaffald, slagteriaffald, jordaffald og fast affald.

På et eller andet tidspunkt blev det pludselig sæson for marmorkugler. Her var alle tiders chance for kommende handelstalenter. Vi lavede kukkasser, det kostede en eller to kugler at kikke. Mest givtigt var det dog, når man havde en cigarkasse – en papkasse kunne også bruges. Deri lavede man to eller tre huller af forskellig størrelse. Kunne spillerne ramme et af hullerne fra en bestemt afstand fik de et antal marmorkugler. Det gik her som ved den moderne roulette, den, som ejede spillekassen, var den sikre vinder. Han skulle ikke som i dag dele med staten, så det var ren fortjeneste. Man kunne tjene i hundredevis af kugler, der som regel blev op-

bevaret i en gammel strømpe. Kuglerne var naturligvis ikke lavet af marmor, men der var alligevel stor forskel, og de blev ikke ens vurderet. De fineste kaldte vi stenere, de var blanke og hårde som sten. De ringeste var såkaldte lerere. Der kunne ofte være tvivl om, hvad der var hvad, så kunne det kun afgøres ved en prøve. Den bestod i at kaste kuglen hårdt i stenbroen, knækkede den eller gik den i stykker, var det naturligvis en lerer. Der var nogle af glas, som vi kender dem i dag, og så var der de blanke stål-kugler. Bytteprisen på disse var ofte 20-25 marmorkugler, alt efter om det var stenere eller lerere.

En anden dille var hønseringe. De var lavet af et materiale, der ligner vor tids plastik. Jeg kan ikke huske, hvordan man omsatte dem. De kunne sættes sammen i lange kæder.

Derimod husker jeg tydeligt en tredje dille. Det var legen med nipsenåle, det var nåle med flotte farvede hoveder. De er også kendte i dag. Man lagde nålene hoved mod hoved, så gjaldt det om med en nål i hånden at lirke den ene nål over den anden. Man havde et forsøg ad gangen, det var meget svært og krævede megen øvelse. Der var dog mange, der lærte kunsten i første forsøg. Den, der først fik nålen op, erobrede begge nåle.

Årets største begivenhed var julen. Allerede i november begyndte børn at glæde sig. Dengang sparede børn op til julen. Fik man gaver, måtte man også give, og det var en lige så stor glæde. Julekalenderen bestod som regel af en kartoffel med 24 tændstikker i, hvor de 4 fungerede som ben, den kaldtes et pindsvin. Hver dag trak vi en tændstik ud, og når den begyndte

at halte, så var det tæt på. Vi fik altid gåsesteg og flæskesteg. Da vi alle gerne ville have et lår, købte min far en gås med 7 lår. Den hoppede vi på hvert år. Selv om gaverne var små, blev de modtaget med stor glæde. En lommekniv var en fin gave. Små dukker af celluloid, billige blikbiler, et penalt hus blev modtaget med større glæde end en computer eller et stereoanlæg i dag. En af de største gaver, jeg kan huske, var et par rulleskøjter. Der var mange at købe gaver til, de blev pakket op én ad gangen, så alle kunne se, hvad alle fik. At gaverne var pakket ind i avispapir eller almindeligt gråt papir, var der aldrig én, der skænkede en tanke. Vi måtte blive oppe så længe, vi kunne holde ud. Efterhånden blev den ene efter den anden dog båret i seng, men skøn var julemorgen. Hver aften mellem jul og nytår blev juletræet tændt, og julesalmerne travet igennem igen og igen.

Også nytårsaften var en stor begivenhed. Det var især de store brag, og en utrolig letsindighed kom for dagen. De store drenge skulle konkurrere om, hvor stor en sværmer, de turde

holde mellem to fingre, mens den sprang. Selv om de holdt den højt over hovedet, var det ikke uden risiko, utroligt at det aldrig gik galt. Senere gik vi drenge ud og lavede både harmløse og grove løjer. Kl. 24 sluttede vi af på Axeltorv med det helt store knald. Raketter og andre fine ting eksisterede ikke dengang. Fyrværkeriet bestod af kinesere, skrubbudser og bomber, styrkemæssig i de nævnte forhold.

Vores far arbejdede som havnearbejder og måtte i de kummerlige 30'ere ofte gå arbejdsløs. Understøttelsen var dengang 18 kr. om ugen. Som et nødvendigt supplement blev der bevilget ekstra 1 kr. pr. barn, det gav i vort tilfælde 7 kr. til de 18 kr. Så var der rigtig smalhans i hjemmet, og rationerne blev små. Min far var meget ærekær og ærlig. Al godgørenhed, bortset fra Samaritanen nægtede han at tage imod, selv fastelavnsmandag forbød han os at gå ud at rasle. Vi misundte de andre, der i laset tøj som udklædning fik både penge og boller. Hans børn var ikke tiggere. Han drak aldrig øl eller spiritus. Han havde lovet sin mor, at han aldrig ville ryge eller bande, det løfte holdt han og forlangte selvfølgelig, at vi andre også respekterede det, så tonen i hjemmet var næsten for sober. Der var dog en gang, han dumpede i. På en eller anden måde var han kommet i et spil kort i havnestuen og havde tabt 10 kr. Han ærgrede sig i mange dage og lovede sig selv, at han aldrig mere ville spille kort om penge. Det løfte holdt han, til han blev pensionist. Vi havde en vældig respekt for ham, vovede end ikke at hæve stemmen, når vi talte, ej heller vovede vi at sige ham imod. Han slog os så at sige aldrig, den korporlige revselse tog min mor sig af, men vi følte altid, at fatters hånd alligevel ikke var til at spøge

Julebelysning i Østergade 1931. (Foto: V. Baunsgaard.)

med. Respekten for vore forældre var så intens, at vi ikke engang tiltalte dem med du, vi brugte ordene mor og far i tredje person, f.eks. vil mor godt, eller vil far ikke. Det var dengang ikke særligt almindeligt, men vi var ikke den eneste familie, der brugte denne tiltaleform.

Min far var som omtalt havnearbejder, men nåede aldrig at komme til at tilhøre spidserne, som man omtalte dem, der var længst i gårde, de fik altid først arbejde. Jeg mener, at der den-

gang var mellem 150 og 200 havnearbejdere. Der kunne være perioder, hvor der ikke var så mange skibe i havnen, så var chancerne for B-folkene ikke så gunstige. Han begyndte derfor som fisker. Den første båd, han havde, havde kun sejl som drivkraft. Det er mig komplet uforståeligt, at det kunne lade sig gøre at fange fisk på den måde. Store ting blev det da heller ikke til. Dog husker jeg, at en fisk som ålekvabbe nærmest var en plage for fiskeriet, dem var der

Kolding Havn i 1920erne

altid nok af, og de blev ikke regnet for menneskeføde. Min far blev bestemt ikke velhavende ved fiskeriet.

Det var dog for os børn en spændende tid, fordi vi ofte fik lov til at komme med ud at sejle. Stednavne som Årøsund, Gamborg, Middelfart og Skærbæk blev vores første geografiske kundskaber. Senere forsøgte han sig som fiskehandler, og det gik bedre. Konkurrencen var hård, men han ydede en god service. Det blev dog ikke til det helt store.

Far forsålede vores sko, han klippede vores hår, men han kendte kun en frisure, og på gamle fotos kan man altid kende fisker Nielsens plysbørn.

Min mor gjorde rent på vejerkontoret og et par andre kontorer om aftenen. Det var kun få kroner, det gav, men det ene med det andet, så gik det jo alligevel.

Jeg havde en meget uheldig position i familien, da jeg var den yngste af 4 drenge. Efter mig var der 3 piger, hvor der ikke engang var et år imellem min ældste søster og mig, så i en periode blev jeg regnet mellem de små, og da det var piger, kan man jo godt forstå, at jeg tog det som en forhåelse. Forholdet til min ældste søster var meget anstrengt for at sige det mildt. Det er vi kommet over for mange år siden, endda uden psykologhjælp, men på den tid var hun, hvis jeg skulle have bestemt, virkelig billigt til salg.

At børn skulle arbejde, var dengang en naturlig ting, hvorimod kvinder næsten alle var hjemmegående. De almindelige ting som opvask var decideret børnearbejde. Jeg havde en tid det faste arbejde efter skoletid at gå ud og finde træ til brændsel. Jeg slæbte det hjem, hug-

gede det i stykker, så det passede til kakkelloven. Vi kunne i milde vintre undgå at købe koks til hen i december. Ellers hentede jeg nøddekok på gasværket. Da vi var de lykkelige ejere af en trækvogn, hentede jeg også til nogle naboer. Jeg kan stadig huske prisen, den var 1 kr. og 67 øre. Jeg husker denne pris, fordi jeg som regel fik en daler med og enkelte lod mig beholde resten i drikkepenge, og det var store beløb dengang, almindeligvis fik jeg 10 øre.

Min far havde i en af de få velstandsperioder købt et stueur, et af dem der slog klangfulde slag hver hele og halve time. Mor var så glad for dette tekniske vidunder, at hun inviterede naboer ind for at høre klokken slå. Det skulle selvfølgelig ske, når der var mange slag, f.eks. kl. 11 eller 12. Selv kunne hun blive oppe for at få alle de musikalske toner med. Det var vor tids musiknydelse. Vi havde jo hverken radio eller gramfon, helt ufatteligt i vor tid.

Skolegangen var et kapitel for sig. Lektielæsning blev der ikke meget af i vort hjem. Lærerne accepterede dette for en stor del af klassen. Man ræsonnerede vel som så, at den overvejende del af eleverne blot skulle have kendskab til de mest elementære fag som regning, skrivning og læsning. De skulle jo kun ud som arbejdere, søfolk eller ud til bønderne. Mange beretninger om fortidens lærere giver indtryk af brutale undertrykkere. Jeg mindes kun enkelte lærere, der brugte hårde afstraffelsesmetoder, men der stod stor respekt om dem.

Vi startede meget tidligt i skolen. Blev meldt ind i det år, vi fyldte 6 år. Da jeg er født i december, var jeg kun 5½ år, da jeg kom i skole. Jeg blev meldt ind ved daværende skoleinspektør

frk. Deissner. Jeg måtte gå første klasse om, det var der mange, der gjorde dengang. De to første klasser var på Forskolen, den nuværende Blæsbjergskole. Derefter kom vi på Drengeskolen og pigerne på Pigeskolen. Også her var drenge og piger skarpt adskilte, ikke engang i skolegården tolereredes sammenblanding af kønnene.

Mobning var en af de ting, alle fra de lavere klasser måtte finde sig i. Den gik ofte på den tarvelige påklædning. Tøj og fodtøj var et stort problem. Lommetørklæder var der ingen, der gik med, så der var mange med lange løbende næser. De blev naturligvis kaldt snothvalpe. Store børn mobbede de små; de store mobbede hinanden, og de voksne mobbede alle børn. Egentlig tror jeg ikke, det er det helt rette ord, det er jo af nyere dato. Stort indtryk tror jeg ikke, det

gjorde på os, vi var jo mange om det, og der var jo andre, der lå længere nede på rangstigen. Til sidst endte det vel hos de helt små, og de forstod det sikkert ikke. Mobning og snobberi er egentlig nært forbundne, og snobberiet trives tit mest hos de fattige. Nyt tøj, et gulvtæppe eller et nyt møbel var nok til at være noget.

Den forherligelse af barndommen, man ofte hører, forstår man ikke altid. At fryse, at gå i gammelt tøj, der sjældent var rent, at få en ensformig grødbestandig kost, eller at gå 43 timer i skole om ugen ville nok få nutidens børn til at protestere. Der ville nok alligevel være mange af de ting vor tidsalders børn havde, som børn af i dag ville misunde. Livet var på ingen måde kedeligt.